

Joustavien työaikakäytäntöjen edistäminen

mekaanisessa metsäteollisuudessa ja puusepänteollisuudessa

SISÄLLYS

Alkusanat	3
1. Toimintaympäristön muutos edellyttää meiltä enemmän	5
2. Säännöllisen työajan järjestäminen	6
2.1. Keskimääräinen työaika	6
2.2. Muita tapoja järjestää työaika ja vaikuttaa käyntiaikaan	7
2.3. Työnantajan ja työntekijän välillä sovittavat työaikajärjestelyt	10
3. Paikallinen sopiminen työajasta	11
3.1. Paikallisen sopimisen menettely	11
3.2. Työaika koskevan paikallisen sopimuksen malli	11
4. Palkanmaksu	14
5. Muita keinoja tasata kausivaihteluja	14
5.1. Työaikapankki	14
5.2. Vuosiloman antaminen ja ajankohdasta sopiminen	14
5.3. Vuosiloman säästäminen	15
5.4. Ylitöiden vaihtamien vapaaksi	15

Liitteet: Vuorotyömalleja
Ylityöesimerkki

Alkusanat

Mekaaniseen metsäteollisuuteen ja puusepänteollisuuteen sovittiin syksyllä 2007 uusia työaikajärjestelyjä. Tämän oppaan tavoitteena on edistää ja helpottaa näiden työehtosopimuksissa sovittujen työaikajärjestelyiden käyttöä työpaikoilla.

Työaikajärjestelyillä voidaan parantaa yrityksen tuottavuutta, kilpailukykyä sekä vahvistaa edellytyksiä työllisyyden ylläpitoon ja kehittämiseen. Kaikki nämä osatekijät vaikuttavat myös työhyvinvoinnin parantamiseen.

Toivomme, että yhteisesti tuottamamme julkaisu antaa virikkeitä uusien toimintamallien käyttöönottoon ja edistää erilaisten työaikamallien käyttöä. Tavoitteenamme on lisäksi selventää alalla käytettyjä käsitteitä.

Helsingissä 18. päivänä joulukuuta 2008

Metsäteollisuus ry

Puusepänteollisuus ry

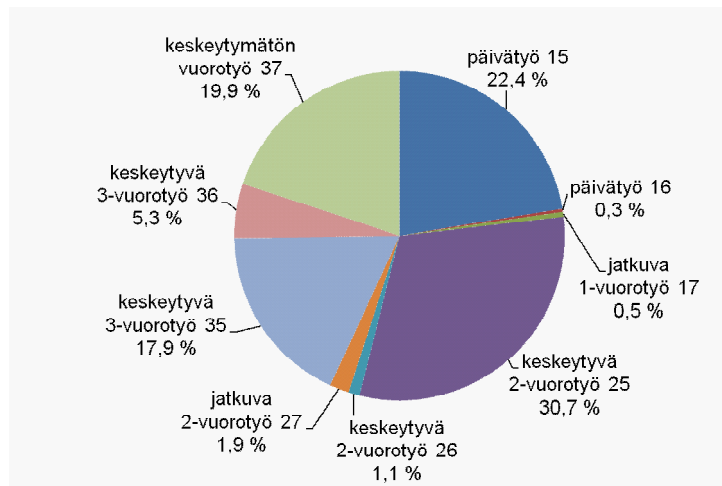
Puu- ja erityisalojen liitto

Metallityöväen liitto ry

Sähköalojen ammattiliitto ry

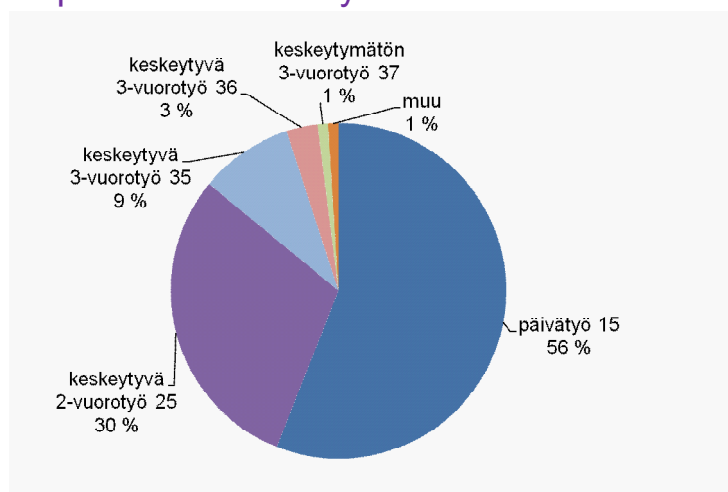
Työaikamuotojen jakaantuminen mekaanisessa metsäteollisuudessa ja puusepänteollisuudessa

Mekaanisen metsäteollisuuden työaikamuodot 4/2007

- sahoilla yleistä keskeytyvä 2-vuorotyö
- vaneritehtailla kolmivuorotyö vaihtelee 5, 6 tai 7 päivänä viikossa

Puusepänteollisuuden työaikamuodot 4/2007

- puusepänteollisuudessa päivätyössä yli puolet työvoimasta
- jonkin verran on kaksi- ja kolmivuorotyötä TAM 25, 35
- muut jatkuvat työaikamuodot harvinaisia

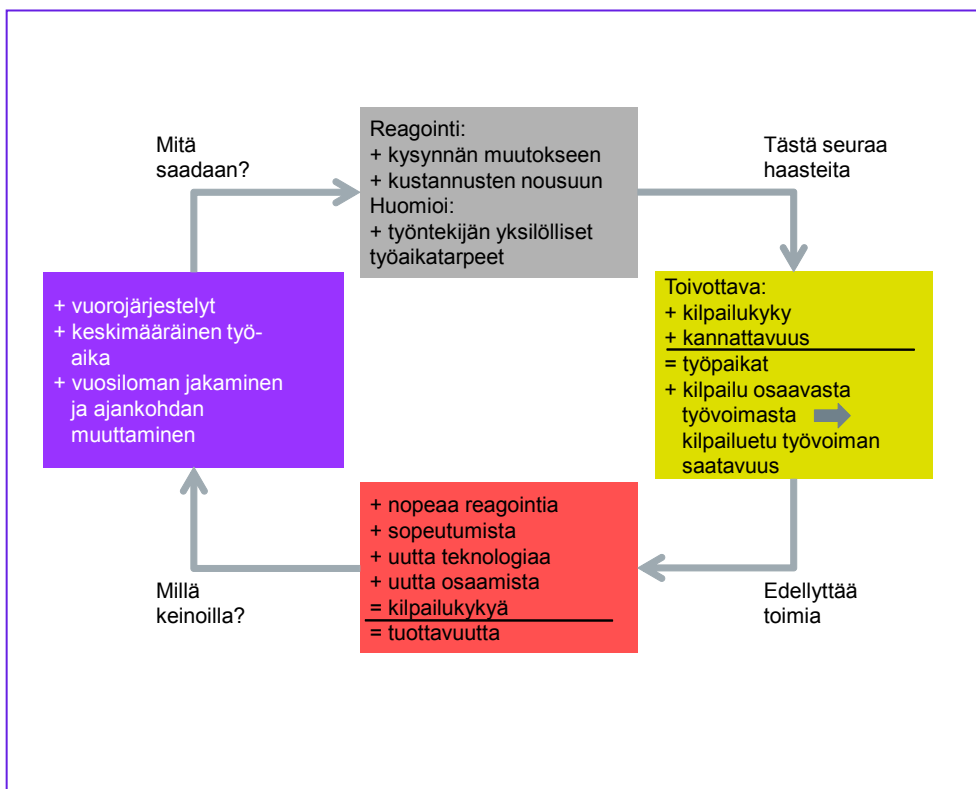
1. Toimintaympäristön muutos edellyttää meiltä enemmän

Kilpailukyvyyn ja kannattavuuden turvaaminen edellyttää yrityksiltä ja niiden henkilöstöltä nopeaa sopeutumista kysynnän ja markkinoiden muuttumiseen. Markkinoiden globalisoituessa kysynnän muutokset ja palveluvaatimukset kasvavat. Kaikissa työtehtävissä on myös pystyttävä sujuvasti omaksuma erilaisia uusia tekniikoita ja toimintatapoja.

Vain kannattavat ja kilpailukykyiset yritykset ja yksiköt voivat kehittää toimintaansa ja luoda uusia työpaikkoja, huolehtia henkilöstönsä hyvinvoinnista sekä täyttää sitoumuksensa asiakkaitaan kohtaan.

Työaikajärjestelyillä voidaan parantaa yritysten mahdollisuutta sopeutua markkinoiden asettamiin vaatimuksiin. Yrityksen kyvyllä vastata kysynnän vaihteluihin voidaan vähentää tarvetta työvoiman käytön vähentämiseen tuotteiden kysynnän tilapäisesti heikentyessä.

Monipuolisten työaikamuotojen käytöllä voidaan tuotteiden läpimenoaikoja lyhentää, pidentää koneiden käyntiaikoja, vähentää tarvetta ylitöiden tekemiselle, sopeuttaa tuotantoa kausivaihteluihin sekä edistää yksilöllisten työaikatarpeiden huomioimista. Tuotannon ylläpitäminen erilaisissa kuormitusolosuhteissa ja vaihtelevissa työaikajärjestelyissä parantaa henkilöstön monitaitoisuutta sekä edistää työhyvinvointia.

2. Säännöllisen työajan järjestäminen

Työehtosopimukseen sisältyvillä työaikajärjestelyillä ja työajan sijoittamisella voidaan merkittävästi vaikuttaa työpaikan koneiden, laitteiden ja muiden resurssien käytön tehokkuuteen samoin kuin toteuttaa työntekijöiden työaikaa koskevia toivomuksia.

Työpaikalla voi olla samanaikaisesti käytössä useita erilaisia työaikamalleja

Mekaanisen metsäteollisuuden ja puusepänteollisuuden työehtosopimuksen mukaan säännöllinen työaika voidaan järjestää joko paikallisen sopimuksen perusteella tai työnantajan työnjohto-oikeudella. Työpaikalla voi myös olla käytössä samanaikaisesti sekä työnjohto-oikeuteen että paikalliseen sopimukseen perustuvia työaikajärjestelyjä ja malleja, joilla kapasiteettia tasataan. Lisäksi työnantaja ja työntekijä voivat sopia myös erilaisista työaikajärjestelyistä kuten liukuvasta työajasta, työaika-pankista ja osa-aikatyöstä.

2.1. Keskimääräinen työaika

Vuorokautisen työajan enimmäispituus

Säännöllisen vuorokautisen työajan enimmäispituudesta voidaan poiketa, mikäli siitä sovitaan työehtosopimuksen neuvottelujärjestystä noudattaen. Poikkeaminen on mahdollista myös jäljempänä selostetulla tavalla työnjohto-oikeuden perusteella (Säännöllisen työajan tilapäinen pidentäminen).

Sovittaessa säännöllinen vuorokautinen työaika voi olla pidempi kuin 8 tuntia vuorokaudessa tai 40 tuntia viikossa. Säännöllisen vuorokautisen tai viikoittaisen työajan enimmäispituutta ei ole rajoitettu työehtosopimuksessa, mutta siitä säädetään työaikalaisissa.

Säännöllisen työajan enimmäispituuksia harkittaessa on muistettava työaikalain määräykset!

Työaikalain mukaan työntekijälle on annettava vähintään 11 tunnin vuorokausilepo jokaisen työvuoron alkamista seuraavan 24 tunnin aikana. Työaikalain perusteella voidaan vuorokausilepo tilapäisesti lyhentää 7 tuntiin. Työehtosopimuksen perusteella vuorokausilepoa voidaan lyhentää tilapäisesti 5 tuntiin kolmen peräkkäisen vuorokausilevon aikana.

Edelleen työaika on lain mukaan järjestettävä niin, että työntekijällä on kerran viikossa vähintään 35 tunnin kestävä keskeytymätön vapaa-aika. Vapaa-aika on, mikäli mahdollista, sijoitettava sunnuntain yhteyteen.

Viikoittainen vapaa-aika voidaan järjestää myös keskimäärin 35 tunniksi 14 vuorokauden ajanjakson aikana. Keskeytymättömässä kolmivuorotyössä tai muissakin työaikamuodoissa, jos työntekijä hyväksyy menettelyn, on ajanjakso 12 viikkoa. Yhdenjaksoisen vapaa-ajan tulee kuitenkin olla vähintään 24 tuntia viikossa.

Työtuntijärjestelmä ja sen muuttaminen

Mikäli työpaikalla käytetään keskimääräistä työaika, on työajan tasoittumisjaksoksi laadittava työtuntijärjestelmä. Vuorotyötä tehtäessä tasoitusjaksolle laadittavasta työtuntijärjestelmästä käytetään nimitystä työvuorojärjestelmä ja työvuorokaavio. Tasoittumisjakson aikana työaika on tasattava lain mukaiseen enimmäismäärään. Työtuntijärjestelmän laadinnasta vastaa työnantaja.

Keskimääräistä työaika käytettäessä ylityötä on työ, jota tehdään em. työtuntijärjestelmän säännöllisten työtuntien lisäksi.

Jos työnantaja haluaa muuttaa työtuntijärjestelmää pysyvästi, siitä tulee ilmoittaa viimeistään 7 vuorokautta ennen muutosta. Tilapäisestä muutoksesta on ilmoitettava viimeistään yhtä vuorokautta (puusepänteollisuudessa kahta vuorokautta) ennen muutosta.

Muutos on tilapäinen, jos se kestää enintään kaksi viikkoa. Työtuntijärjestelmän muuttamista koskevasta ilmoitusajasta on mahdollista sopia paikallisesti toisinkin.

Keskimääräisen työajan tasoittumisjaksolle laaditaan työtuntijärjestelmä.

Esimerkki: Keskimääräinen työaika, sopimalla

ma	ti	ke	to	pe	la	su
12	12	12				
		12	12	12	8	

- mallit työkuormituksen mukaan
- voivat vaihdella vuoden eri jaksoina
- esimerkissä on 12 tunnin työvuoroja maanantaista perjantaihin 3 peräkkäin
- lauantaina on joka toinen viikko 8 tunnin työvuoro

2.2. Muita tapoja järjestää työaika ja vaikuttaa käyntiaikaan

Työajan enimmäismäärä ja sen sijoittaminen

Työnantaja määrää työajan käytöstä ja sen sijoittamisesta noudattaen työaikalain ja työehtosopimuksen määräyksiä. Kun työnantaja järjestää säännöllistä työaika, on hänen otettava huomioon keskeiset seuraavat työaika koskevat määräykset:

Yksi- tai kaksivuorotyön säännöllinen työaika on 8 tuntia vuorokaudessa ja enintään 6 viikon pituisena ajanjaksona keskimäärin enintään 40 tuntia viikossa. Keskimääräinen viikkotyöaika, joka vaihtelee vuosittain: esimerkiksi vuonna 2008 36,6 h/vk, 2009 36,4 h/vk ja 2010 36,6 h/vk.

Keskeytyvän kolmivuorotyön säännöllinen työaika on 8 tuntia vuorokaudessa ja keskimäärin 36,6 tuntia viikossa enintään vuoden pituisena ajanjaksona. Keskimääräinen vuotuinen työaika on 30 lomapäivään oikeutetulla työntekijällä 1708 tuntia. Mikäli loppipäivä on lauantaina tai sunnuntaina, on työaika 1716 tuntia.

Keskeytymättömässä kolmivuorotyössä säännöllinen työaika on enintään 8 tuntia vuorokaudessa ja keskimäärin 35 tuntia viikossa enintään vuoden pituisena ajanjaksona. Keskimääräinen vuotuinen työaika on 30 lomapäivään oikeutetulla työntekijällä 1632 tuntia. Mikäli loppipäivä on lauantaina tai sunnuntaina, on työaika 1640 tuntia.

Tavoitteena on, että työntekijälle annetaan viikon aikana sunnuntain lisäksi toinenkin vapaapäivä. Jos toiseksi vapaapäiväksi määrätään kiinteä päivä, tulee sen olla lauantai (puusepät mikäli mahdollista la/ma). Jos toinen vapaapäivä on liikkuva, tulee sen ilmetä etukäteen laaditusta työtuntijärjestelmästä.

Vuorokautista tai viikoittaista työaika järjestettäessä on työntäjän noudatettava vuorokausilepoa ja viikkovapaata koskevia työaikalain määräyksiä. Nämä on selostettu edellä kappaleessa Vuorokautisen työajan enimmäispituus.

Esimerkki: Päivätyö 6 päivänä viikossa TAM 16

- esim 1:

	ma	ti	ke	to	pe	la	su
1. viikko	P	P	P	P	P	P	-
2. viikko	P	P	P	P	-	-	-
- esim 2:

	ma	ti	ke	to	pe	la	su
1. viikko	P	P	P	P	P	P	-
2. viikko	-	P	P	P	P	-	-
- molemmissa työaika tasoittuu 2 viikossa 40h/vk
- sopii hyvin mm. kunnossapitoon
 - kun tuotantolinjat muutoinkaan ei ole käynnissä
 - ennakkohuoltoihin
 - henkilöt tietävät, milloin lauantai on työpäivä
- sopii tilauskannan vaihteluihin
- edellyttää työvuorojärjestelmää

Vuorotyö

Työnantaja voi teettää työtä yksi- ja kaksivuorotyönä, keskeytyvänä kolmivuorotyönä tai keskeytymättömänä kolmivuorotyönä. Työ määritellään vuorotyöksi, kun vuorot vaihtuvat säännöllisesti ja ennalta sovituin ajanjaksoin.

Vuoro voi jatkua enintään yhden tunnin yhtä aikaa työhön tulevan vuoron kanssa tai vuorojen väliin voi jäädä enintään yksi tunti. Esimerkiksi kaksivuorotyössä klo 14.00 päättyvän aamuvuoron jälkeen iltavuoro voi alkaa klo 15.00 ja päättyä klo 23.00

Vuorotyössä työntekijän viikoittainen työaika määräytyy ennalta laaditun työvuorojärjestelmän mukaisesti.

Säännöllisen työajan tilapäinen pidentäminen

Säännöllistä työaikaa voidaan pidentää paikallisesti sopien kuten edellä on selostettu (Keskimääräinen työaika, sopimalla).

Ellei paikallisesti ole sovittu keskimääräisestä työajasta, voi työnantaja neuvottelujärjestystä noudattaen tuotannollisen tilanteen niin edellyttäessä, pidentää tilapäisesti vuorokautisen säännöllisen työajan enintään 10 tuntiin ja viikoittaisen työajan enintään 50 tuntiin. Tällöin työnantajan tulee laatia työajan tasoittumisjaksoksi työtuntijärjestelmä, jonka aikana työaika tasoittuu keskimäärin 40 tuntiin viikossa.

Muutoksen katsotaan olevan luonteeltaan tilapäinen, jos muutoksen aiheuttaneen olotilan lakattua on tarkoitus palata takaisin entiseen työtuntijärjestelmään.

Keskimääräistä työaikaa käytettäessä ylityötä on työ, jota tehdään työtuntijärjestelmän mukaisten säännöllisten työtuntien lisäksi, ei kuitenkaan siltä osin kuin työaika on lyhyempi kuin keskimäärin 8 tuntia vuorokaudessa ja 40 tuntia viikossa.

Jos vuorokautista tai viikottaista työaikaa pidennetään tilapäisesti, muista laatia työtuntijärjestelmä.

Esimerkki:

Keskimääräinen työaika, työnantajan päätöksellä TAM 15 3 erilaista mallia

ma	ti	ke	to	pe	la	su
10	10	10	10			

ma	ti	ke	to	pe	la	su
10	10	10	10			
	10	10	10	10		

ma	ti	ke	to	pe	la	su
10	10	10	10			
		10	10	10	10	

- tarvitaan työtuntijärjestelmä, jossa työaika tasoittuu työehtosopimuksen mukaisiin viikkotyöaikoihin
- malleissa työaika tasoittuu joka viikko 40 tuntiin
- kuormitustarpeesta riippuen työtä voidaan sijoittaa eri viikonpäiville
- neuvottelujärjestystä noudattaen ei ole sovittu keskimääräisestä työajasta

Työajan lyhennysvapaiden antaminen päivä- ja kaksivuorotyössä

Työnantaja antaa työajan lyhennysvapaan joko vapaapäivinä tai lyhentämällä työvuoroa. Työvuoron pituus on vähintään 6 tuntia. Vapaasta on ilmoitettava vähintään 7 vuorokautta aikaisemmin.

Kolmivuorotyössä työajanlyhennys toteutetaan laatimalla ennakoon työvuorokaavio (= työvuorojärjestelmä) enintään vuoden ajaksi.

2.3. Työnantajan ja työntekijän välillä sovittavat työaikajärjestelyt

Liukuva työaika

Säännöllinen työaika voidaan järjestää liukuvaksi. Silloin on mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon työntekijöiden tasapuolinen mahdollisuus sopia liukuvan työajan käytöstä.

Liukuvan työajan käyttöönotosta on aina sovittava työnantajan ja työntekijän välillä. Tällöin on sovittava ainakin kiinteästä työajasta, työajan vuorokautisesta liukumaraajasta, lepoaikojen sijoittamisesta sekä säännöllisen työajan ylitysten ja alitusten enimmäiskertymästä.

Liukuvan työajan puitteissa vuorokausiliukuma voi olla enintään 3 tuntia ja säännöllisen työajan ylitysten ja alitusten enimmäiskertymä saa olla enintään 40 tuntia. Viikoittaisen säännöllisen työajan tulee olla keskimäärin enintään 40 tuntia.

Työaikalaissa ei ole säädetty viikoittaisen työajan tasoittumisjakson enimmäispituutta. Jos siitä ei ole työnantajan ja työntekijän kesken sovittu, tasoittuu työaika vasta työsuhteen päättyessä.

Sovittaessa vuorokausiliukumasta ja enimmäiskertymästä otetaan huomioon osapuolten tarpeet ja työtehtävien luonne.

Liukuma voi olla enintään 3 tuntia vuorokaudessa ja enimmäiskertymä enintään 40 tuntia. Viikoittainen säännöllinen työaika voi tällöin olla keskimäärin enintään 40 tuntia viikossa.

Osa-aikatyö

Työnantaja ja työntekijä voivat sopia siitä, että työntekijän vuorokautista tai viikoittaista työaika lyhennetään. Sopimuksesta tulee käydä ainakin ilmi vuorokautisen ja viikoittaisen työajan pituus lyhennytyssä työaikajärjestelyssä.

Osa-aikatyö voi lyhentää joko vuorokautista tai viikoittaista työaika. Osa-aikatyöstä on aina sovittava erikseen.

3. Paikallinen sopiminen työajasta

Paikallisen sopimisen tarkoituksena on antaa työnantajille ja työntekijöille enemmän mahdollisuuksia sopia työajasta siten, että sillä parannetaan yritysten kilpailukykyä ja lisätään henkilöstön hyvinvointia. Paikallisessa sopimisessa on kyse mahdollisuudesta, ei pakosta sopia asioita.

Lähtökohtana paikalliselle sopimiselle on yhteinen hyöty. Sopimusta ei synny, ellei siitä koeta olevan hyötyä molemmille osapuolille. Sopiminen edellyttää siten osapuolilta avoimuutta ja hyvää yhteistyötä.

3.1. Paikallisen sopimisen menettely

Paikallinen sopimus on aina syytä tehdä kirjallisesti. Paikallinen sopimus voidaan tehdä joko työnantajan tai työntekijöiden aloitteesta.

Sopimismenettelyssä voidaan edetä esimerkiksi seuraavasti

Sopimusaloitteen voi tehdä joko työnantaja tai työntekijät. Aloite voi olla vapaamuotoinen.

Tämän jälkeen selvitetään aloitteen tavoitteet ja sen vaikutukset työnantajan ja työntekijöiden kannalta.

Neuvottelu käydään järjestäytyneesti noudattaen työehtosopimuksen määräämää neuvottelujärjestystä.

Neuvottelussa sovitaan myös, miten ja kenen toimesta sopimuksesta tiedotetaan niille, joita asia koskee.

3.2. Työaika koskevan paikallisen sopimuksen malli

Kun olet laatimassa paikallista sopimusta säännöllisen työajan järjestelyistä, käy läpi sivulla 12 olevan mallin asiat.

TYÖAIKAA KOSKEVA PAIKALLINEN SOPIMUS

Sopimuksen osapuolet

Ensin kirjataan sopimuksen osapuolet. Kun käsitellään työehtosopimuksessa paikallisen sopimisen piiriin kuuluvaa asiaa, noudatetaan kyseisen työehtosopimuksen neuvottelujärjestystä.

Paikallisen sopimuksen voi työnantajan kanssa tehdä joko työntekijöitä edustava luottamusmies tai yksittäinen työntekijä itse.

Sopimuksen tarkoitus

Sopimukseen kirjataan sen lähtökohdat ja tavoitteet. Tavoitteita voivat olla esimerkiksi kausivaihteluiden tasaaminen, työvoiman joustava käyttö tai työntekijöiden toivoma mahdollisuus vaihteleviin ja monipuolisiin työaikoihin.

Sopimuksen kohde

Sopimukseen kirjataan työehtosopimuksen kohta, josta ollaan sopimassa.

Sopimuksen sisältö

Sopimuksen soveltamisala

Sopimuksesta pitää käydä ilmi, mitä osaa toiminnasta sopimus koskee. Se voi koskea jotakin konetta, osastoa tai koko työpaikkaa. Samalla työpaikalla voi olla käytössä monia työaikajärjestelyjä.

Säännöllinen työaika

Sopimuksesta pitää ilmetä säännöllisen vuorokautisen työajan enimmäispituus (esim. 0-X tuntia). Lisäksi voidaan sopia säännöllisen viikoittaisen työajan enimmäispituus (0-X tuntia).

Sopimisessa pitää ottaa huomioon vuorokausilepoa ja viikoittaista vapaa-aikaa koskevat työaikalain määräykset (ks. otsikko Vuorokautisen työajan enimmäispituus).

Työajan tasoittumisjaksonjakson pituus

Sopimuksessa on määriteltävä työajan tasoittumisjakson pituus. Tasoittumisjaksolla tarkoitetaan aikaa, jonka kuluessa työaika tasoittuu enintään 8 tuntiin vuorokaudessa ja enintään 40 tuntiin viikossa. Tasoittumisjakson enimmäispituus on yksi vuosi.

Työvuorokauden ja työviikon alkamien

Työehtosopimuksen mukaan työviikko alkaa maanantaina. Työvuorokausi alkaa kello 06.00, jollei paikallisesti toisin sovita.

Työvuorokauden ja työviikon alkamisesta voidaan sopia toisinkin kuin työehtosopimuksessa on määritely. Vuorotyössä (esim. tam 35 ja tam 36) voidaan sopia siitä, että työviikko ja työvuorokausi alkavat esimerkiksi sunnuntaina klo 22.00.

Vuorokautisen työajan lepoaika

Sopimukseen kirjataan vuorokautisen työajan lepoaika, jos poiketaan työehtosopimuksesta.

Työtuntijärjestelmä ja sen muuttaminen

Sopimukseen kirjataan työtuntijärjestelmää ja sen muuttamista koskevat menettelyt, jos poiketaan työehtosopimuksesta.

Virkistystauot

Sopimukseen voidaan kirjata virkistystauot, jotka työnantaja määrää työehtosopimuksen asettamissa rajoissa. Työehtosopimuksen määräyksistä voidaan poiketa, mikäli asiasta sovitaan paikallisesti toisin.

Yötyö

Sopimukseen voidaan tarpeen mukaan kirjata ja sopia mahdollisen yötyön tekeminen. Yötyö on työtä, jota työaikalain mukaan tehdään klo 23.00 ja klo 06.00 välisenä aikana. Kolmivuorotyössä tehdään yötyötä. Kaksivuorotyötä voidaan tehdä klo 01.00 saakka. Lisäksi paikallisesti voidaan sopia yötyön tekemisestä.

Sopimuksen voimassaolo ja irtisanomisaika

Sopimukseen tulee kirjata sen voimassaoloaika ja irtisanomisaika. Paikallinen sopimus tulee voimaan sen allekirjoituspäivämäärästä, ellei sopimuksessa ole toisin sovittu.

Sopimus on voimassa sovitun määräajan tai toistaiseksi. Toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen irtisanomisaika on kaksi kuukautta, ellei irtisanomisajasta ole muuta sovittu. Lisäksi voidaan sopia siitä, että yhteisellä sopimuksella paikallista sopimusta voidaan muuttaa kesken sopimuskauden.

Aika ja paikka

Allekirjoitukset

Jakelu ja tiedottaminen

Sovitaan, miten sopimuksesta tiedotetaan. Tiedottamisessa voidaan noudattaa yksikön vakiintuneita toimintatapoja sisäisestä tiedottamisesta.

4. Palkanmaksu

Palkka maksetaan tehdystä työstä. Näin ollen tehtyjen työtuntien ja maksetun palkan tulee vastata toisiaan.

Säännöllisen työajan järjestelyt voivat aiheuttaa suuria ansioiden vaihteluita. Tämän vuoksi voidaan sopia tasaisesta palkanmaksusta. Sovittaessa tulee ottaa huomioon seuraavat seikat:

Palkkakaudella, jolla työaikaa on pidennetty, bruttopalkasta siirretään työajan pidennystä vastaava osa "ennakkotilille". Laskentaperusteena voidaan käyttää esimerkiksi aikapalkkaa tai keskituntiansiota.

Palkkakaudella, jolla työaikaa tasoitetaan, ennakkotililtä siirretään maksettavaksi työajan tasoittumista vastaava palkkasumma.

Työajanlyhennyskorvauksen maksamisessa noudatetaan työehtosopimuksen määräyksiä.

Paikallisesti voidaan sopia myös palkkojen määrittämisestä kuukausipalkkoina.

5. Muita keinoja tasata kausivaihteluja

5.1. Työaikapankki

Työaikapankin avulla voidaan myös järjestellä työaikaa kausivaihtelujen tasaamiseksi. Työaikapankki voi täydentää tai se voi olla vaihtoehto keskimääräisen työajan käytöstä tehdyille sopimukselle, koska työaikapankkiin voidaan tallettaa muitakin eriä kuin säännöllistä työaikaa. Työehtosopimusten liitteenä on liittojen yhteisesti hyväksymät periaatteet työaikapankin käytöstä. Työaikapankkijärjestelmän käyttöönotosta sovitaan paikallisesti.

5.2. Vuosiloman antaminen ja ajankohdasta sopiminen

Vuosilomalain lähtökohta on, että työnantaja määrää loman ajankohdan kuultuaan ensin työntekijää. Vuosiloman ajankohdan määrittämisestä ja sijoittamisesta on säädetty vuosilomalaissa.

Työnantaja ja työntekijä voivat myös sopia vuosiloman ajankohdan. Sopiminen on mahdollista työsuhteen kestäessä, sillä työntekijä ei voi etukäteen työsuhteensa aikana antaa kertakaikkista suostumustaan vuosiloman antamisajankohdasta.

Vuosilomalain mukaan työnantaja ja työntekijä voivat sopia vuosiloman antamisesta ajanjaksolle, joka alkaa sen kalenterivuoden alusta, jolle lomakausi (2.5. - 30.9. välinen aika nämä päivät mukaan luettuina) sijoittuu, ja joka päättyy seuraavana vuonna ennen lomakauden alkua. Näin ollen lomakauden pituus voi sopimalla olla 16 kuukautta. Tämä sopimismahdollisuus kohdistuu koko lomaan.

Niin ikään työnantaja ja työntekijä voivat sopia 12 arkipäivän ylittävän loman osalta, että se siirretään pidettäväksi seuraavan seuraavan vuoden lomakauden loppuun mennessä (30.9).

Työehtosopimuksien mukaan voidaan tuotannollisen tilanteen edellyttäessä paikallisesti sopia 18 lomapäivää ylittävältä osalta kesäloma pidettäväksi yhdessä jaksossa 1.4. - 31.12. Sovittaessa loman siirtämisestä tulee samalla sopia myös siirrosta aiheutuvasta mahdollisesta korvauksesta.

5.3. Vuosiloman säästäminen

Työntekijällä on oikeus säästää 24 päivää ylittävä osa lomastaan, jos siitä ei aiheudu työpaikan tuotanto- tai palvelutoiminnalle vakavaa haittaa. Mikäli työnantaja ja työntekijä sopivat, on työntekijällä oikeus säästää myös toinen lomaviikko pidettäväksi seuraavalla lomakaudella tai myöhemmin. Tavoitteena on, että työnantaja ja työntekijä sopivat säästövapaan ajankohdasta. Jos asiasta ei päästä yhteisymmärrykseen, säästövapaan ajankohdan päättää työntekijä. Tässä tapauksessa työntekijän on ilmoitettava siitä viimeistään neljä kuukautta ennen säästövapaan alkamista.

5.4 Ylitöiden vaihtaminen vapaaksi

Työnantaja ja työntekijä voivat sopia, että korvaus ylityöstä annetaan rahan sijasta vapaa-aikana. Tällöin työntekijälle annetaan vapaata hänen säännöllisenä työaikanaan ja maksetaan tältä ajalta säännöllisen työajan palkka.

Vapaa-ajan pituus lasketaan samalla tavalla kuin ylityöstä maksettava rahakorvaus. Jos työntekijän kanssa sovitaan yhden 50 prosentilla korotetulla palkalla korvattavan ylityötunnin vaihtamisesta vapaaksi, työntekijä saa enintään 1,5 tuntia vapaata.

Vapaa-aika on annettava kuuden kuukauden kuluessa ylityön tekemisestä, ellei toisin sovita.

Liitteet: Vuorotyömalleja

Päivätyö 5 päivänä viikossa TAM 15

- 5 päivänä viikossa

ma	ti	ke	to	pe	la	su
P	P	P	P	P	-	-

- työaikoja voidaan porrastaa työkuormituksen mukaan esim.
 - ryhmä 1 07.00-16.00
 - ryhmä 2 08.00-17.00

Päivätyö 6 päivänä viikossa, TAM 16 malli, jossa kiertoaika 6 viikkoa vapaa kiertää ma-la tarvitaan 6 henkilöä 5 tehtävää kohti

Viikko	ma	ti	ke	to	pe	la	su
1		P	P	P	P	P	
2	P		P	P	P	P	
3	P	P		P	P	P	
4	P	P	P		P	P	
5	P	P	P	P		P	
6	P	P	P	P	P		

Kaksivuorotyö 5 päivänä viikossa TAM 25

TAM 25	viikko 1							viikko 2						
	ma	ti	ke	to	pe	la	su	ma	ti	ke	to	pe	la	su
1 henkilö / vuoro	A	A	A	A	A			I	I	I	I	I		
2 henkilö / vuoro	I	I	I	I	I			A	A	A	A	A		

- vuorojen sijoittaminen
 - yleensä työvuorot ovat 06.00-14.00 ja 14.00-22.00
 - tarvittaessa työvuorojen väliin voi sijoittaa esim. huoltotauon

Kaksivuorotyö 6 päivänä viikossa TAM 26

- useita erilaisia työvuorojärjestelmiä
- käytävissä oleva henkilöiden määrä ja eri viikonpäivinä oleva henkilötarve määrittävät työvuorojärjestelmän sisällön
- sopii sekä jatkuvaksi että määräaikaiseksi
- lauantaina voi olla myös käytössä vain aamuvuoro, jonka pituus poikkeaa tavanomaisen vuoron pituudesta
- lauantaivuoron pituudella saadaan lisää variaatioita (=keskimääräinen työaika)
- edellyttää työvuorojärjestelmää, jossa työaika tasoittuu

Kaksivuorotyö 6 päivänä viikossa TAM 26

TAM 26

Viikko	ma	ti	ke	to	pe	la	su
1			I	I	I	I	
vuoro 1	2	A	A	A	A	A	A
	3	I	I	I	I		
	4	A	A	A	A	A	A
	5	I	I			I	I
	6	A	A	A	A	A	A

Viikko	ma	ti	ke	to	pe	la	su
1			A	A	A	A	
vuoro 2	2	I	I	I	I	I	
	3	A	A	A	A		
	4	I	I	I	I	I	
	5	A	A			A	A
	6	I	I	I	I	I	

- kaikkina viikonpäivinä tasamiehitys
- 6 henkilöä kaikkina päivinä 5 työssä
- vuororytmit vaihtavat ”paikkaa” 6 viikon välein, jolloin pitkät ja lyhyet työviikot saadaan tasoitettua

Kaksivuorotyö 6 päivänä viikossa TAM 26

Viikko	ma	ti	ke	to	pe	la	su
1	A	A	A		I	I	
2		P	P	A	A	A	
3	I	I	I	I	P		

- mallissa on 3 henkilöä kolmen viikon kierrossa
- tiistaina, keskiviikkona ja perjantaina on ylimääräiset työvuorot merkitty päivävuoroiksi, jolloin tehdään muuta työtä; tarvittaessa voidaan pitää myös työajantasausvapaita

Kolmivuorotyö 5 päivänä viikossa TAM 35

Viikko	ma	ti	ke	to	pe	la	su
1	I	I	I	I	I		
2	A	A	A	A	A		
3	Y	Y	Y	Y	Y		

Viikko	ma	ti	ke	to	pe	la	su
1	A	A	A	A	A		
2	I	I	I	I	I		
3	Y	Y	Y	Y	Y		

- käytössä 2 erilaista päävaihtoehtoa
- yksi malli on, jossa yövuoroviikon jälkeen siirrytään iltavuoroviikkoon, jolloin vapaa on 8 tuntia pidempi
- työajantasaus voidaan sisällyttää työvuorojärjestelmään esimerkiksi poistamalla perjantain yövuoro, joka lyhentää tuotantoaikaa
- lisävariaatioita ovat mallit, joissa työviikon alku on sovittu alkavaksi sunnuntaina klo 22.00

Kolmivuorotyö 6 päivänä viikossa TAM 36

Viikko	ma	ti	ke	to	pe	la	su
1	A	A	I	I	Y	Y	
2		T	A	A	A	A	
3	Y	Y		T	I	I	
4	I	I	Y	Y			

- tarvitaan 4 vuoroa / henkilöä
- kiertoaika 4 viikkoa
- mahdollistaa työajan lyhennyksen sisällyttämisen työvuorojärjestelmään
- malli-työvuorojärjestelmään on kirjattu 4 viikon jaksoon 2 T-päivää (=ennalta määräämätön työpäivä), osa näistä voi olla työajan tasausvapaita
- käytössä useita erilaisia työvuorojärjestelmiä, joista oheinen malli on saanut laajan hyväksynnän
- tuotantokoneisto tehokkaammassa käytössä
- yövuoron haitat lievempiä kuin TAM 35:ssä

Keskeytymätön vuorotyö TAM 37

- tarvitaan yleensä 5 vuoroa
- määrärajan voidaan toimia myös 4:llä vuorolla
- ns. 4,5 vuorojärjestelmä on käytössä, jos kesällä pidetään lomaseisokki

Keskeytymätön vuorotyö TAM 37 5 vuorojärjestelmä Lyhyt kierto

- erilaisia työvuorojärjestelmiä käytössä
- kiertoaika 10 vrk
 - a a i i y y - - - -
 - a a i - i y y - - -
- työvuoron pituus 8 tuntia

Keskeytymätön vuorotyö TAM 37 5 vuoroa perinteinen kierto

- perustuu 4 peräkkäiseen työvuoroon
- kiertoaika 20 vuorokautta
 - Esim 1: a a a a – i i i – y y y – -----
 - Esim 2: i i i – a a a – y y y – -----

Keskeytymätön vuorotyö TAM 37 muita malleja

- 5 vuorojärjestelmät, joissa kiertoaika on
 - 5 vuorokautta a i y – –
 - 15 vuorokautta aaa-iii-yyy- - - -
- 4,5 vuorojärjestelmässä toimii ns. vuoropari
- 4 vuorojärjestelmässä toimittaessa kiertoaikoja ovat esim.
 - 8 vuorokautta aaiiy- -
 - 16 vuorokautta aaaa-iiii-yyy- -

Keskeytymätön vuorotyö TAM 37 12 tunnin työvuoroilla

- 5 vuoroa
 - kiertoaika 10 vrk
AA YY - - - - -
AA - - YY - - - -
- 4 vuoroa
 - kiertoaika 8 vrk
AA YY - - - -
AA - YY - - -
- työvuorojen vaihtumisajankohdat
 - A 06.00 -18.00 tai 07.00 - 19.00
 - Y 18.00 - 06.00 tai 19.00 – 07.00
- sovittava paikallisesti, koska vuorokautista työaikaa on pidennetty

Liite: Ylityöesimerkki

Ylitöiden laskentaesimerkki työaikamuodoissa TAM 17, TAM 27, TAM 37, maksuperusteena tes-ylityö

Esimerkki	ma	ti	ke	to	pe	la	su
sheema	-	-	-	8	8	8	8
tehty	8	8	-	8	8	8	8
maksetaan	8	8	-	8	8	8 x 50 %	8 x 100 %
							8 x 100% <u>sunnunt.</u>

Esimerkissä työtuntijärjestelmän (sheema) mukainen työaika olisi ollut 32 tuntia ja työpäivät olisivat olleet torstai, perjantai, lauantai ja sunnuntai. Koska työ ylittää asianomaisen työviikon työtuntijärjestelmän mukaisen viikkotyöajan, korvataan työtuntijärjestelmän ylittävät tunnit siten kuin viikoittaisesta ylityöstä on sovittu.

Kun viikoittaista ylityötä on maksettu 8 tunnilta, korvataan sen jälkeen työviikon muut ylityöt 100 % korotetulla palkalla, ellei kyse ole työehtosopimuksen mukaisesta seisokkijasta.

Sunnuntaityöstä on lisäksi maksettava 100 prosentilla korotettu palkka.

Vastaavasti työ, joka ylittää yksi- ja kaksivuorotyössä lyhennysviikon säännöllisen viikkotyöajan, korvataan siten kuin viikoittaisesta ylityöstä on sovittu.

Jos työntekijä siirtyy säännönmukaisesta työvuorostaan toiseen tai vaihtaa työaikamuotoa, katsotaan siirtymisviikolla viikoittaisiksi ylityötunneiksi ne tunnit, jotka ylittävät 40 viikkotuntia.

YHTEYSTIEDOT:

Metsäteollisuus ry, puh. 09-13261

Puusepänteollisuus ry, puh. 09-13261

Puu- ja erityisalojen liitto, puh. 09- 615 161

Metallityöväen liitto ry, puh. 020 77 4001

Sähköalojen ammattiliitto ry, puh. 03-252 0111

